

Helsingørs velkomstsæl
Axel Bolvig
Professor

Mange danskerne ved godt, at vi har utallige kalkmalerier fra middelalderen. Og de fleste betragter billederne som hørende kirkerummet til. Men så enkelt er det ikke.

Kalkmalerier er malet på vægge og hvælv, og dem var der mange af, ikke kun i kirkerne. Mængdeforskydningerne blandt de eksisterende billeder skyldes, at vi har bevaret et par tusinde middelalderlige kirkebygninger, men meget få verdslige huse. Dog lad det være sagt straks: Med hensyn til de malede motiver, var der ikke forskel på verdsligt og kirkeligt.

Helsingør er i den heldige situation at have bevaret kalkmalerier på mange forskellige slags vægge. Ældst er en udsmykning på Kronborg, eller rettere sagt i slottets forgænger, Krogen, der blev opført i 1420'erne. Her findes et cirkelrundt vindue med en række kalkmalede våbenskjolde. Øverst et våben for Kristus. Til begge sider våbenmærker for kongen samt verdslige og gejstlige adelsmænd. Blandt magtens mænd hørte kirkens folk naturligvis.

Helsingør har stadig bevaret dele af de gamle købmands- og adelsgårde. De har som mangt et menigmands hus været prydet med kalkmalerier, men verdslige bygninger har - i den lille udstrækning de stadig eksisterer - gennemgået voldsomme ændringer. Chancen for at finde gamle udsmykninger er ringe. Dog findes et spændende fragment i et stenhus i byens hovedgade.

Et dyr sidder på bagbenene, og ud af dets åbne mund vokser hele ornamentikken, der består af ranker, fantasibloomster og blomsterknopper. Den fremstilling må da være verdslig, vil mange tænke. Nej, den var snarest almindelig. En tilsvarende ornamentik findes i byens klosterkirke, St. Mariæ. Begge steder fra omkring 1520.

Inden vi når til Mariæ kirke kigger vi ind i St. Olai. Her findes i en hvælvning tre store fantasibloomster fra midten af 1500-tallet. Heller ikke denne udsmykning kan sættes i bås som enten verdslig eller gejstlig.

Klosterkirken fremviser i midterskibet de særeste hoveder malet omkring indmurede huller i hvælvne, der udgør munden. Ud af de åbne munde flyder alskens mærkelige figurer. Mange moderne betragtere vil formodentlig mene, at disse hoveder hører hjemme i en af byens knejper og ikke i en kirke for datidens lærdeste orden, karmeliterne. Men nej, de findes midt i Guds hus.

I sideskibet kan vi ånde lettet op. Her er en række motiver, der henviser til Jesus' historie. De er desværre stærkt restaurerede. Midt i lidelseshistorien ses en navngiven krigsmand Hans Pothorst. Han har bekostet udsmykningen, og han var en slags sørøver. Kirkens berømte munk Poul Helgesen skrev, at Pothorst brændte op i Helvede. En køn omtale af en rundhåndet verdslig mæcen.

I munkenes spisesal findes en udsmykning, der koncentrerer sig emnemæssigt om levned og vellevned med Den rige mands gæstebud som det centrale motiv. Rigmanden er omgivet af to elskerinder, mens otte hoffolk varter op og står for den musikalske underholdning. Motivet henviser til Lukasevangeliet, men fremstillingen er gennemsyret verdslig.

Hvælv og vægge i den såkaldte musikstue er fuldt udmalet med et tæt rankeværk, hvor vi nok ser fire engle med musikinstrumenter, men sandelig også fugle og abelignende væsener. Udsmykningen kan illudere en slags paradisisk have, men den er befolket med figurer, som vi i dag forbinder med en frodig verdslig fantasi.

I klostergangen anes nogle malerier, der er enestående, ved at være fremstillet til udendørs betragtning, dog skærmet mod vind og vejr ved den åbne buegang. En antydning af, at også det offentlige rum har været præget af kalkmalerier.

Endelig kommer jeg til det rum, der byder tilrejsende og gæster velkommen, altså halvt gejstligt, halvt verdsligt.

Også her er der rester af kalkmalerier, der som i musiksalen består af fint udført rankeværk med frodigt løvhang, fugle og bær. En finere velkomst kan man ikke forestille sig. Desværre er disse malerier i en meget dårlig bevaringstilstand. De er ved at forsvinde.

I en by, der kan prale med så mange forskellige slags kalkmalerier bør denne nedbrydning ikke finde sted. Den by, som nu med Kronborg hilser alle tilrejsende velkommen, bør kunne sørge for, at de smukke kalkmalerier i klosterets gamle velkomstsal bliver istandsat og konserveret.